การผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต

Production of souvenirs 'Chang Ko' for the local Economy Development of Phuket

ยุทธพงษ์ ต้นประดู่[1] วิศนี ศิลตระกูล[2] อัญชลี จันทรโภ[3]

Yuthapong Tonpradu[1] Virasine sintakun[2] Anchalee Chantapho[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 3) เพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์รูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ขอบเขตของพื้นที่วิจัยคือ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยร่วมกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ตและโรงเรียนเทศบาลเมือง จังหวัดภูเก็ต การศึกษาข้อมูลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อยการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ครูภูมิปัญญาแห่งชาติ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรมการสมาคมบาบ๋าเพอรานากัน กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต กรรมการชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต กรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต และอาจารย์สาขาวิชาศิลปะการจัดการแสดง เพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายอย่างละเอียด

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อ “เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมด้านการแต่งกายของชาวจีนและชาวพื้นเมืองภูเก็ต ส่วนมากนิยมสวมใส่ในพิธีวิวาห์และการต้อนรับบุคคลสำคัญและพิธีการสำคัญต่างๆ เริ่มปรากฏสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี” เฉ่งก๋อมีส่วนประกอบสำคัญจำนวน

3 อย่าง ประกอบด้วย 1) หงส์ 2) ผีเสื้อ และ 3) ดอกไม้ไหว โดยผู้สวมใส่เฉ่งก๋อเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น เพื่อให้มีความเหมาะสมกับขนาดศีรษะของตน ทั้งนี้เป็นการฝึกสมาธิ การควบคุมอารมณ์และการเข้าใจความหมายของส่วนประกอบต่างๆ ของเฉ่งก๋อ 2) แนวทางการพัฒนาคือ การพัฒนาบนพื้นฐานการอนุรักษ์โดยการรักษารูปทรงเดิมแต่ใช้วัสดุเลียนแบบ เช่น ดิ้นทอง ดิ้นเงิน เพชรเทียม และปีกแมลงทับ 3) ผลจากการพัฒนารูปแบบเฉ่งก๋อ พบว่า สามารถประดิษฐ์สินค้าที่ระลึก เพื่อการจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น และสิ่งสำคัญเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับประเทศจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจของโลกประกอบกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นอันดับที่ 1 ของจังหวัดภูเก็ต ส่งผลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ต โดยข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ตคือ ควรขยายผลสู่การพัฒนาสินค้าที่ระลึกรูปแบบ เช่น กระเช้าดอกไม้ เครื่องตกแต่งตามสถานที่ราชการและหน่วยงานเอกชน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : สินค้าที่ระลึก เฉ่งก๋อ การพัฒนา เศรษฐกิจระดับจุลภาค

ABSTRACT

This research aimed to: 1) study the history of 'Chang Ko' in the Wedding Ceremony of bride BABA Local borns in Phuket 2) investigate the style and its development 'Chang Ko' in the Wedding Ceremony of bride BABA Local borns in Phuket 3) to examine the development and ceative style of 'Chang Ko' in the Wedding Ceremony of bride BABA Local borns in Phuket to promote the local - economy Development of Phuket. The area of study was Phuket Old Town Muang Direct. The methodology of this research included three stages. The key methods for data collection were the study of documents, observation, interviews, three focus group discussions and workshops with stakeholders; informants included casual informants and general informants, committees of Baba - Paranakan Association, Phuket Culture board committees, Phuket Old Town

Community committees, Thai Women's Empowerment Fund of Phuket Province committees, and Performance Arts Program teachers. Data analysis was presented descriptively.

The research findings showed that: 1) 'Chang Ko' was a Cultural ornament mixed between the Chinese immigrants and Local borns Phuket. Most people wore this ornament in the Wedding Ceremony and the important events of formalities. It was originated at the beginning of King Rama III's reign of Chakri Dynasty. There were three significant components of the Chang Ko: 1) swans 2) butterflies and 3) flowers The wearers wore it as a means to help them for meditation, temperance if they understood the meaning of 'Chang Ko' 2) Guidelines for the Development of Chang Ko must be based on Conservation 3) The Results of the Development model revealed that it can be made as a souvenir for travelers which could generate income for local communities. And this ornament could enhance the relationship with China Suggestions to improve the Local Phuket Economy is thecollaboration with the other organizations to produce other souvenirs which could help the economy development , and sustainable community.

คำนำ

ประเทศไทยมีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่สามารถนำเสนอเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ผ่านบริบทแวดล้อมของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยการนำต้นทุนด้านวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกับหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมของไทยให้มีมูลค่าสูงขึ้น

โดยผู้ประกอบการเอสเอ็มอีสามารถนำวัฒนธรรมต่างๆ ผนวกกับความรู้และความคิดสร้างสรรค์ส่งผลให้ธุรกิจเอสเอ็มอีขยายผลเป็นธุรกิจสตาร์ทอัพ ส่งผลสู่การพัฒนาภาคส่วนต่างๆ ที่สำคัญด้านการบริการและการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ปัจจุบันการแข่งขันด้านเศรษฐกิจมีความรุนแรงสูงขึ้น รัฐบาลให้ความสำคัญกับครีเอทีฟในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 เพราะประเทศมีศักยภาพอย่างสมบูรณ์ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559 : 4) สอดคล้องกับแนวคิดด้านการสนับสนุนสตาร์ทอัพในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งมีความหลากหลายของวัฒนธรรมและเทคโนโลยีด้านต่างๆ สามารถปรับตามสภาพบริบทของตนอย่างเหมาะสม โดยการกระจายการลงทุนในประเภทธุรกิจที่น่าสนใจและเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิกฟิก (มณีรัตน์ อนุโลมสมบัติ, 2559 : 9) องค์การบริหารจังหวัดภูเก็ตต้องการให้จังหวัดภูเก็ตเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับ Premium World Class นำมาซึ่งรายได้ของประชาชน โดย 1) การสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานด้านบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานสากล 2) การสนับสนุนให้มีการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง 3) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในภูเก็ตทุกประเภทอย่างต่อเนื่องโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับผู้ประกอบการ 4) การส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดภูเก็ต 5) การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนควบคู่กับการส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. 2555 : สถานีโทรทัศน์ สทท.11 จังหวัดภูเก็ต.)

สภาพปัญหาในปัจจุบันของงานวิจัยเรื่องการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต นั้น พบว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้จำนวนมากแก่จังหวัดภูเก็ตแต่เป็นการกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจาก 1) ขาดการพัฒนาสิ่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต 2) ขาดการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการและ 3) ขาดการพัฒนากลไกการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแสวงหาแนวทาง

ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง ด้วยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อเพิ่มจุดขายแก่นักท่องเที่ยวสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้คือ ความได้เปรียบของต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เครื่องประดับในพิธีวิวาห์ของกลุ่มชนบาบ๋า โดยมีเอกลักษณ์สำคัญ เช่น เฉ่งก๋อ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดมูลค่าเพิ่มและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมด้านการแต่งกายของท้องถิ่น อีกทั้งสร้างเป็นแหล่งรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น โดยการประสานความร่วมมือกับกลุ่มกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ตและโรงเรียนเทศบาลเมืองภูเก็ต ซึ่งเป็นการนำแนวคิดใหม่มาปรับใช้กับการทำงานด้านวัฒนธรรมบนฐานความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นมั่นคงและยั่งยืนบนพื้นฐานวัฒนธรรม (เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2552 : 31) บริเวณย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ตนั้น ได้สั่งสม ภูมิปัญญามาหลายช่วงอายุและจุดแข็งของจังหวัดภูเก็ต คือ การเป็นจังหวัดท่องเที่ยวระดับโลกและเป็นจุดเชื่อมโยงด้านสายการบินพาณิชย์ ฉะนั้นการเผยแพร่รูปแบบเครื่องแต่งกายของกลุ่มชนบาบ๋า ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมประจำถิ่นควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เช่น การนำวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นสินค้าที่ลึก ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากให้ความสนใจ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีนซึ่งมีรูปแบบการแต่งกายในพิธีวิวาห์คล้ายคลึงกัน จัดได้ว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์และเป็นผลเชิงบวกด้านจิตวิทยาระหว่างประเทศ อีกทั้งนักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นกำลังซื้อขนาดใหญ่ของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสามารถบูรณาการด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสามารถผลิตสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ในระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้เป็นการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการนำลักษณะเด่นของท้องถิ่นคือ เครื่องแต่งกายในพิธีวิวาห์ของกลุ่มชนบาบ๋ามาบริหารจัดการร่วมกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ตและโรงเรียนเทศบาลเมืองจังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาสัมผัสความหลากหลายของวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น สาระสำคัญดังกล่าวข้างต้นพบว่า การผลิตสินค้าที่ระลึก

“เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ยังไม่มีกระบวนการประดิษฐ์เฉ่งก๋ออย่างชัดเจนโดยผู้วิจัยสามารถประยุกต์รูปแบบการประดิษฐ์เฉ่งก๋อซึ่งเป็นแนวทางการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่องการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ตต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต นั้น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เพื่อการศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนาเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 3) เพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์รูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านเนื้อหาการวิจัย

1.2 วิธีการวิจัย

1.3 ด้านระยะเวลาการวิจัย

1.4 ด้านพื้นที่การวิจัย

1.5 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3 การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต 3) เพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์รูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และกำหนดขั้นตอนการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำเสนอผลการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย 4 ประเด็น ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ผลการวิจัยเรื่องการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต

ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของเฉ่งก๋อเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าพบว่า เป็นเครื่องประดับสำคัญใช้ประกอบบนศีรษะของเจ้าสาวบาบ๋าและพิธีกรรมสำคัญต่างๆ เฉ่งก๋อมีส่วนประกอบสำคัญจำนวน 3 อย่าง ประกอบด้วย

ภาพที่ 1 หงส์ ประดิษฐ์จากเส้นดิ้นสีทองและสีเงิน
ที่มา : ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (5 ตุลาคม 2559)

1) หงส์ หมายถึง สัตว์มงคลแทนสัญญะเพศหญิง ที่มีความสง่างาม ความหยิ่งผยอง และเป็นพญานกที่มีความยิ่งใหญ่ในผืนแผ่นดิน

ภาพที่ 2 ผีเสื้อ ประดิษฐ์จากเส้นดิ้นสีทองและสีเงิน
ที่มา : ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (5 ตุลาคม 2559)

2) ผีเสื้อ หมายถึง สัตว์มงคลขนาดเล็กแทนสัญญะเพศชาย ที่มีความสวยงาม ความเป็นอิสระ เป็นตัวแทนของการผสมพันธุ์หรือตัวแทนแห่งการสืบพงศ์วงศ์ตระกูล

ภาพที่ 3 ดอกไม้ไหว ประดิษฐ์จากเส้นดิ้นสีทองและมุกเทียม

ที่มา : ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (5 ตุลาคม 2559)

3) ดอกไม้ไหว หมายถึง สิ่งสวยงามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีสีสันสวยงาม กลิ่นหอมยั่วยวนบุรุษเพศแทนสัญญะเพศหญิง เป็นตัวแทนของการแพร่ขยายพันธุ์หรือการเจริญพันธุ์

ผู้สวมใส่เฉ่งก๋อเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น เพื่อให้มีความเหมาะสมกับขนาดศีรษะของตน ทั้งนี้เป็นการฝึกสมาธิ การควบคุมอารมณ์และการเข้าใจความหมายของส่วนประกอบต่างๆ ของเฉ่งก๋อ ซึ่งพบมากในภาคใต้ของประเทศไทยโดยเฉพาะบริเวณย่านเมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต แต่ปัจจุบันสามารถพบเครื่องประดับเฉ่งก๋อได้ยาก เพราะนิยมสวมใส่เฉพาะพิธีวิวาห์ของกลุ่มชนบาบ๋า ซึ่งจัดเฉพาะสัปดาห์ที่ 2 หรือ 3 ของเดือนมิถุนายน เนื่องจาก 1) เป็นพิธีวิวาห์ที่มีองค์ประกอบด้านต่างๆ มากและเป็นพิธีกรรมซึ่งต้องจัดในสถานที่เฉพาะ 2) ผู้ประกอบพิธีวิวาห์ชราภาพและขาดการส่งความรู้ด้านเครื่องประดับระหว่างรุ่น ประกอบกับกระแสวัฒนธรรมต่างชาติได้มีอิทธิพลครอบนำวัฒนธรรมไทย ส่งผลให้รูปแบบเครื่องแต่งกายต่างๆ และที่สำคัญ “เฉ่งก๋อ” จางหายไปจากสังคมบริบทสังคมภูเก็ต

2. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า จังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าเฉ่งก๋อแบบโบราณส่วนใหญ่มีลักษณะเรียบง่าย โดยการนำสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ดอกมะลิ ดอกพุด มาร้อยเป็นพวงมาลัยเพื่อการประดับศีรษะเป็นฐานของเฉ่งก๋อ จากข้อมูลพบว่าเฉ่งก๋อแบบโบราณส่วนใหญ่ ประกอบด้วยดอกไม้ไหวมากกว่าในสมัยปัจจุบัน ส่งผลให้ศีรษะของเจ้าสาวบาบ๋าสมัยโบราณมีรูปทรงสูงและสง่างาม แต่จากการวิเคราะห์พบว่า เฉ่งก๋อขาดความสมดุลโดยเน้นความยิ่งใหญ่อลังการ ส่งผลให้ขาดความสวยงามและไม่สามารถปรับใช้ในสภาพสังคม ณ ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม จากผลการศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบของเฉ่งก๋อสมัยโบราณได้จำนวน 7 ประเภท

จากการศึกษาสรุปว่า ลักษณะของเฉ่งก๋อแบบโบราณส่วนใหญ่มีฐานที่ประดับด้วยมุกสีขาว รวมทั้งเส้นทองและเส้นเงินวางเป็นฐานด้านในและมีการวางกลีบดอกชั้นเดียว ซึ่งจะมีรูปแบบของโครงสร้างฐานคล้ายคลึงกัน ส่วนที่แตกต่างกันจะเป็นลักษณะของกลีบดอกซึ่งบางลักษณะปลายกลีบดอกแหลมและบางลักษณะปลายกลีบดอกกลมมน

เฉ่งก๋อแบบสมัยใหม่

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าลักษณะเฉ่งก๋อแบบสมัยใหม่ ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ยังรักษาเอกลักษณ์รูปแบบลักษณะความเป็นเฉ่งก๋อ ทั้งนี้แตกต่างไปตามประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล

การพัฒนารูปแบบเฉ่งก๋อจากอดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปไม่มากคือ มีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะด้านขนาดที่เหมาะสมกว่าสมัยโบราณ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ซึ่งมีราคาย่อมเยา ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถจำแนกเฉ่งก๋อได้ทั้งหมด 22 รูปแบบ

จากสาระสำคัญดังกล่าว พบว่า รูปแบบเฉ่งก๋อสมัยปัจจุบัน ส่วนมากลักษณะของดอกไม้ไหว มีลักษณะแบบเรียวยาวปลายแหลม ประดิษฐ์โครงและฐานเฉ่งก๋อด้วยโครงลวดตะข่าย โดยมีการนำวัสดุอุปกรณ์อื่นที่มีลักษณะคล้ายกันมาทดแทนเพื่อ

ประโยชน์ในการใช้งานในอนาคตมากขึ้น กล่าวคือ ในยุคปัจจุบันมีใช้วัสดุเทียมซึ่งสามารถประดับทดแทนของจริงมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความทนทานและง่ายต่อการบำรุงรักษา

3. เพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์รูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าลักษณะเฉ่งก๋อแบบสร้างสรรค์

ภาพที่ 4 เฉ่งก๋อ ประดิษฐ์จากเส้นดิ้นสีทองและมุกเทียม

ที่มา : ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (5 ตุลาคม 2559)

ภาพที่ 5 เฉ่งก๋อ ประดิษฐ์จากเส้นดิ้นสีทอง สีเงิน ปีกแมลงทับและมุกเทียม
ที่มา : ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (5 ตุลาคม 2559)

ผู้ประดิษฐ์นิยมใช้โครงลวดและผ้าดิบ อีกทั้งกลีบดอกไม้ไหวจะประดิษฐ์จากดิ้นทอง ดิ้นเงิน ปีกแมลงทับ และไข่มุก ซึ่งสามารถขยับไหวได้ ในสมัยต่อมามีการพัฒนามากขึ้น เป็นลำดับส่งผลให้เฉ่งก๋อมีรูปแบบหลากหลายยิ่งขึ้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของการอนุรักษ์คือ มีการรักษารูปแบบเดิมไว้โดยปรับเปลี่ยนเฉพาะดอกไม้ไหวและวัสดุในการประดิษฐ์เท่านั้น โดยการศึกษาวิวัฒนาการเฉ่งก๋อจากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่าการประดิษฐ์เฉ่งก๋อนั้นได้รับความนิยมตามยุคสมัยและกระแสคลื่นวัฒนธรรมต่างชาติที่ถาโถมเข้าสู่ประเทศไทย ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่มีส่วนได้เสียได้เห็นความสำคัญ และมีแนวทางด้านการอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชนบาบ๋า ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากครูภูมิปัญญา นักวิชาการ นักศึกษา และประชาชนในท้องถิ่น ในการเป็นสื่อกลางด้านการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยร่วมกันศึกษาวิจัยและประชุมปฏิบัติการเรื่อง การผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต โดยสาขาวิชาศิลปะการจัดการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต พบว่าพิธีวิวาห์บาบ๋าจังหวัดภูเก็ตมีช่วงระยะเวลาการจัดปีละ 1 ครั้ง ซึ่งเป็นพิธีการสมรสที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน ซึ่งปัจจุบันสามารถหาชมได้ยาก โดยการเข้าร่วมพิธีวิวาห์จะอนุญาตแก่เฉพาะญาติพี่น้องและเพื่อนสนิทของตนเองเท่านั้น แต่จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางแห่งหนึ่งของกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง โดยกลุ่มชนบาบ๋าและชาวจีนมีรูปแบบพิธีวิวาห์คล้ายกัน โดยหลังจากการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” นั้น

สามารถพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ตได้ และประการสำคัญเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติมหาอำนาจส่งผลถึงเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดภูเก็ต

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัย 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปราย ดังนี้

ด้านความต้องการในการผลิตสินค้าที่ระลึก "เฉ่งก๋อ" เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต จากผลการวิจัยพบว่า มีวัตถุประสงค์สำคัญคือการพัฒนาบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ต้องการให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความรู้และตระหนักในด้านประวัติความเป็นมาและรูปแบบเครื่องแต่งกายของกลุ่มชนบาบ๋า ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการนำเสนออัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชนบาบ๋าแก่นักท่องเที่ยวคือ ด้านเครื่องแต่งกายที่สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณพ มานะแซม (2556 : 3 - 7) ในการศึกษาพัฒนาการและบริบทที่เกี่ยวข้องของงานาฏกรรมล้านนา เพื่อสร้างนาฏกรรมล้านนาและเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว ซึ่งผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาด้านการแสดงสามารถนำรากเหง้าด้านต่างๆ ของท้องถิ่นมาสร้างสรรค์สู่การแสดงช่วยกระตุ้นให้สังคมเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสามารถเป็นแรงบันดาลใจต่อการพัฒนาสร้างสรรค์งานนาฏกรรมที่มีคุณค่าส่งผลถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในส่วนต่างๆ ฉะนั้นการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านต่างๆ มาพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นการสร้างคุณค่าและการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านต่างๆ เหล่านี้สามารถส่งผลต่อเศรษฐกิจจุลภาคได้

ประเด็นข้อเสนอแนะในการผลิตสินค้าที่ระลึก "เฉ่งก๋อ" เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่าจากการสนทนากลุ่มในส่วนต่างๆ มีความเห็นตรงกันว่าควรที่จะมีการพัฒนาบนพื้นฐานของการอนุรักษ์คือ การพัฒนาที่แสดงให้ทราบถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมนั้นๆ ไม่ให้กลืนหายไปกับการพัฒนาทั้งหมด ควรสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชนบาบ๋าให้เป็นที่ประจักษ์แก่กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาสินค้าที่ระลึก "เฉ่งก๋อ" เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต และใช้หลักในการ

พัฒนาด้านการออกแบบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุกูล โรจนสุขสมบูรณ์ (2549 : 31 - 35) ได้ศึกษาเรื่องแนวคิดทฤษฎีการฟ้อนล้านนาแบบใหม่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนา ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยสามารถสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงประเภทต่างๆ เพิ่มมากขึ้นและแสดงให้เห็นว่าการแสดงมีบทบาทและความสำคัญในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ซึ่งสามารถต่อยอดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอีกทั้งสามารถสร้างมูลค่าในมิติด้านต่างๆ ได้ โดยเฉพาะด้านเครื่องแต่งกายในการแสดงสามารถประยุกต์ขึ้นใหม่โดยพัฒนาให้สอดคล้องความต้องการของนักท่องเที่ยวและบุคคลในท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นการผสมผสานเพื่อเป็นแนวทางด้านการพัฒนาบนพื้นฐานของการอนุรักษ์

จากสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ จึงสะท้อนความต้องการให้มีการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยการนำพิธีวิวาห์และองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มชนบาบ๋าและมีหลักฐานเชิงประจักษ์สำคัญหลายประเภท เช่นด้านสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และรูปแบบการแต่งกาย พบมากบริเวณย่านเมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสามารถสัมผัสได้ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชนบาบ๋าได้ทันที ข้อเสนอแนะในการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต สามารถนำวัสดุอุปกรณ์มาประยุกต์ให้มีลักษณะคล้ายของเดิมและมีความหรูหราเหมาะสมกับการผลิตสินค้าที่ระลึก ซึ่งเป็นการเผยแพร่อัตลักษณ์ที่โดดเด่นและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างดี

3. ผลการพัฒนาและสร้างสรรค์รูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต

3.1 ผลการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนบาบ๋าและรูปแบบเฉ่งก๋อของเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ต โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกรูปแบบเฉ่งก๋อเป็น 3 ยุค คือ 1) เฉ่งก๋อแบบโบราณ 2) เฉ่งก๋อแบบสมัยใหม่ 3) เฉ่งก๋อแบบสร้างสรรค์ โดยใช้แนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานการอนุรักษ์และเหมาะสมกับรูปแบบสินค้าที่ระลึก ทั้งนี้การพัฒนาด้านต่างๆ บนพื้นฐานการอนุรักษ์

3.2 ผลการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ”เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต

ผลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องเห็นด้วยในเชิงหลักการออกแบบตามแนวคิดนี้ และเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้ได้เป็นอย่างดี โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและต่อยอดสู่การนำไปใช้เพื่อการสร้างความยั่งยืนด้านการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาปรับใช้เพื่อการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มทั้งสองประเด็นสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การออกแบบเพิ่มเติมหรือการประยุกต์ควรคำนึงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนบาบ๋าจังหวัดภูเก็ตโดยการสะท้อนผ่านการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” และร่วมกับกองทุนเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นเพื่อการผลิตเครื่องแต่งกายโดยการใช้วัสดุท้องถิ่นที่หลังจากการประดิษฐ์แล้วมีความคล้ายกับของเก่าในอดีตเพื่อการอนุรักษ์ ส่วนการพัฒนาควรรักษารากเหง้าเดิมเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจและไปเยี่ยมชมแหล่งต้นกำเนิดของอารยะธรรมกลุ่มชนบาบ๋า บริเวณย่านเมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

2. การออกแบบลักษณะส่วนประกอบของเครื่องแต่งกายบางประเภทในพิธีวิวาห์บาบ๋าสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกได้ เช่น เฉ่งก๋อ ตุ๊กตาเจ้าบ่าวเจ้าสาวกลุ่มชนบาบ๋า ฯลฯ ทั้งนี้เมื่องานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ต้องนำมาต่อยอดด้านธุรกิจไม่ควรให้เป็นงานวิจัยที่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ควรนำเสนอผ่านเทคโนโลยีสนเทศ และถ่ายทอดสู่สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

จากผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนบาบ๋าสามารถเผยแพร่ผ่านรูปแบบสินค้าที่ระลึกต่างๆ ซึ่งเป็นสื่อด้านการแสดงที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและเผยแพร่ได้รวดเร็ว ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องนำไปปฏิบัติเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง และสิ่งสำคัญต้องหาวิธีการขยายผลให้แพร่หลายและยั่งยืนด้วยกระบวนการพัฒนาและสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อการสร้างเอกลักษณ์และการพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ตอย่างแท้จริงและขยายผล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต ครั้งนี้มีข้อมูลหลายส่วนที่จะได้นำเสนอผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้และเป็นแนวทางในการใช้ประโยชน์และในการวิจัยต่อไปโดยจะเสนอตามลำดับ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ หน่วยงานองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1.1 หน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรมจังหวัด สถาบันอุดมศึกษา สามารถใช้เป็นข้อมูลในการเผยแพร่งานด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตทั้งในส่วนที่เป็นบทความเผยแพร่และสินค้าที่ระลึกเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อการต่อยอดและขยายผลการวิจัยลักษณะนี้

1.2 กระทรวงการต่างประเทศสามารถใช้เป็นการแสดงสำหรับการสานสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจประเทศจีน และประเทศที่มีกลุ่มชนบาบ๋าอาศัยอยู่ เช่น ประเทศบริเวณแหลมมลายู เช่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย ประเทศออสเตรเลีย

1.3 ภาคประชาสังคมในจังหวัดภูเก็ต เช่น องค์กรด้านเศรษฐกิจ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ร้านตัดเย็บเครื่องแต่งกายในท้องถิ่น ร้านอาหารท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตสามารถสร้างรายได้ระดับจุลภาคเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการชำระภาษีนิติบุคคลและภาษีรายได้บุคคลธรรมดา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการผลิตสินค้าที่ระลึก “เฉ่งก๋อ” เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับจุลภาคของจังหวัดภูเก็ต จากข้อสังเกตของผู้วิจัยและข้อเสนอแนะในการสนทนากลุ่ม มีข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไปดังนี้

2.1 ควรวิจัยปฏิบัติการโดยให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการขยายผลด้านการพัฒนารูปแบบที่หลากหลายโดยใช้ต้นทุนด้านต่างๆ ทางวัฒนธรรมที่หน่วยงานของตนสามารถจัดหาได้ อีกทั้งเป็นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น

2.2 ควรวิจัยพัฒนารูปแบบสินค้าที่ระลึกของกลุ่มชนอื่นในจังหวัดภูเก็ต เช่น กลุ่มชนชาวเล แต่อาจผสมผสานรูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ประเภทอื่นต่อไป

2.3 ควรนำดนตรีพื้นเมืองผสมผสานกับดนตรีสากลตะวันตกในรูปแบบสินค้าที่ระลึก เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม

เอกสารอ้างอิง

เทิดชาย ช่วยบำรุง. **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. การศึกษาปัญหาพิเศษ กรุงเทพฯ : วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2552.

ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์. “แนวทางขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต,” **รอบรู้ทั่วภูมิภาค**. สถานีโทรทัศน์ สทท.11 จังหวัดภูเก็ต. 1 ตุลาคม 2557. เวลา 16.00 – 16.30 น.

มณีรัตน์ อนุโลมสมบัติ. “สตาร์ทอัพเอเชีย,” **โพสต์ทูเดย์**. 16 กันยายน 2559. หน้า 9.

มาณพ มานะแซม. **การศึกษาพัฒนาการและบริบทที่เกี่ยวข้องของงานนาฏกรรมล้านนา เพื่อสร้างสรรค์นาฏกรรมล้านนาและเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว**. การศึกษาปัญหาพิเศษ เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2556.

สุวิทย์ เมษินทรีย์.“ดัน ‘ครีเอทีฟไทยแลนด์’ เป้าเศรษฐกิจไทยพ้น 3 กับดัก,” **ฐานเศรษฐกิจ**. 11 – 14 กันยายน 2559. หน้า 4.

อนุกูล โรจนสุขสมบูรณ์. **การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการฟ้อนล้านนาแบบใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549